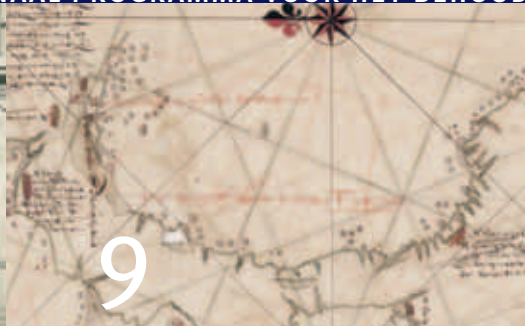

- Batches, concordantietabellen en checksums - 1
- Over de wereldzeeën - 4
- Verslag van een feestje - 6
- Boekenwippen en mechanische vingers - 8
- Schadeatlas nu ook in het Engels - 9
- Geroemd en verguisd - 10
- Van collages tot verknipte boeken - 12

METAMORFOZE → NATIONAAL PROGRAMMA VOOR HET BEHOUD VAN HET PAPIEREN ERFGOED

De Generieke Controle Applicatie

BATCHES, CONCORDANTIETABELLEN EN CHECKSUMS

- In het voorjaar van 2009 heeft de Koninklijke Bibliotheek de Generieke Controle Applicatie (GCA) in gebruik genomen. Deze applicatie maakt deel uit van de workflow van Metamorfoze-projecten. Kort samengevat wordt de structuur en verwerkbaarheid van het gedigitaliseerde materiaal gecontroleerd. Dit lijkt soms een ingewikkeld en tijdrovend proces. Omdat iedere instelling hiermee te maken krijgt, lichten twee medewerkers van de KB, Rachel van Steenwijk en Evelien Ket, het proces van de automatische controle toe.

Drieluik

Nadat het scanbedrijf het materiaal heeft gedigitaliseerd vinden er drie soorten controles plaats. Allereerst controleren de kwaliteitsmanagers van de KB of de beeldkwaliteit voldoet aan de Metamorfoze-richtlijnen. Vervolgens vindt in de KB de automatische controle plaats. Nadat deze controles met succes zijn afgerond gaat de hard disk (HD) met het gedigitaliseerde materiaal naar de instelling waar de inhoudelijke controle plaatsvindt.

Tweeledig belang

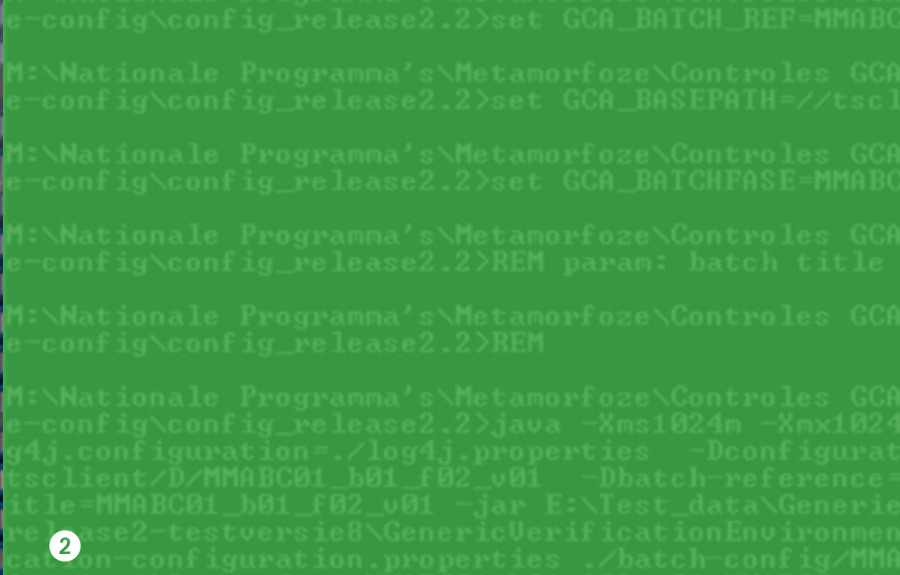
Het belang van een goede automatische controle is tweeledig. Allereerst moet het gedigitaliseerde materiaal aan een aantal eisen voldoen zodat het kan worden verwerkt en duurzaam opgeslagen in het e-Depot. Daarnaast is een goede controle van belang voor de instelling die het materiaal beschikbaar stelt. Door de automatische controle is de kans bijvoorbeeld minimaal dat twee verschillende afbeeldingen met dezelfde beschrijving op de website worden getoond.

De GCA is gebouwd zodat een degelijke controle op zeer divers materiaal kan worden uitgevoerd. Evelien: 'Onze eisen klinken misschien streng, maar omdat we met veel partijen, meerdere leveranciers en zeer divers materiaal te maken hebben zijn deze minimale eisen noodzakelijk.'

Batches en tabellen

Het materiaal wordt aangeleverd in zogenaamde batches. Een batch is een hoeveelheid gedigitaliseerd materiaal. Dat zijn bijvoorbeeld de eerste 300 afleveringen van een tijdschrift of de eerste 20 inventarisnummers van een archief. Batches zijn maximaal 500 GB groot. Bij deze hoeveelheid is het materiaal nog

1

2

1
Het e-Depot van de kb waarin het gedigitaliseerde materiaal duurzaam wordt opgeslagen.

2
Voorbeeld van het controle-scherm van de gca.

goed verwerkbaar en door het materiaal in batches te verdelen kunnen fouten die bij de eerste batch worden gesignaleerd, bij de volgende worden voorkomen.

Samen met de batch wordt een concordantietabel geleverd. Rachel: 'De concordantietabel heeft twee belangrijke functies. Allereerst fungeert het als een inhoudsopgave. Wat staat er allemaal op de hd? Daarnaast wordt in de concordantietabel de samenhang tussen de scans vastgelegd. Welke bestanden horen bij elkaar, in welke volgorde en welke afgeleiden horen bij welke masterscans?'

Integriteit

Wat hoort er allemaal bij de automatische controle? Evelien: 'We controleren de validiteit en consistentie, oftewel de integriteit van het gedigitaliseerde materiaal.' Dat betekent dat de applicatie eerst bekijkt of alle bestanden die in de concordantietabel worden genoemd ook daadwerkelijk op de hd staan. Daarnaast controleert de gca of de bestanden aan de minimeisen voldoen, bijvoorbeeld betreft de bestandsnaamgeving. Staat de projectcode wel in de naam en klopt de extensie, met andere woorden: is een bestand dat eindigt op .tif ook echt een tiffbestand? Verder mag een bestandsnaam maar één keer worden gebruikt.

Ook wordt gekeken of een scan niet bij meer dan één object hoort en of er voor elke masterscan een afgeleide is. Tevens wordt gecontroleerd of de XML valide is en wordt er een checksumcontrole uitgevoerd. Checksums worden gemaakt om te controleren of het bestand sinds de productie niet is veranderd. Tenslotte mogen er geen lege files (bestanden zonder informatie) en lege cellen in de concordantietabel voorkomen.

Maatwerk

De automatische controle bestaat uit een aantal stappen. Nadat de hd door het scanbedrijf is geleverd wordt er gekeken welke controles moeten worden uitgevoerd. Dit is afhankelijk van de bestanden die zijn vervaardigd. Voor het ene project worden bijvoorbeeld JPEG's geleverd en voor het andere PDF's. Per project en soms per batch moet de gca opnieuw worden ingesteld. Vervolgens wordt de gca aangezet. Afhankelijk van het soort controle neemt deze een uur tot een hele dag in beslag. Rachel: 'Soms zetten we de gca aan het einde van de middag voordat we naar huis gaan aan en staat de applicatie de volgende ochtend nog te draaien.'

Als er geen foutmeldingen zijn, wordt er een rapport geschreven en is de automatische controle afgerond. Als er wel fouten zijn geconstateerd, moeten deze worden benoemd in een rapport, dat samen met de hd aan het scanbedrijf wordt teruggestuurd. Het analyseren van de fouten kan een tijdrovend proces zijn, bijvoorbeeld als er twee bestanden zijn met dezelfde naam. Rachel: 'Wat is er dan aan de hand? Gaat het hier om dezelfde scan die twee keer op de schijf is gezet of zijn het twee verschillende scans die dezelfde naam hebben gekregen? Dit uitzoekwerk vergt een hoop tijd, maar is wel noodzakelijk zodat het scanbedrijf de fouten kan herstellen.'

	A	B	C	D	E
1	Objnr	Uniek ID	master	volgnr	afgeleid1
2	0001	XYZ_21	MMABC01_MB_000001	trf 001	MMABC01_AF_000001
3	0001	XYZ_21	MMABC01_MB_000002	trf 002	MMABC01_AF_000002
4	0001	XYZ_21	MMABC01_MB_000003	trf 003	MMABC01_AF_000003
5	0001	XYZ_21	MMABC01_MB_000004	trf 004	MMABC01_AF_000004
6	0001	XYZ_21	MMABC01_MB_000005	trf 005	MMABC01_AF_000005
7	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000006	trf 001	MMABC01_AF_000006
8	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000007	trf 002	MMABC01_AF_000007
9	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000008	trf 003	MMABC01_AF_000008
10	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000009	trf 004	MMABC01_AF_000009
11	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000010	trf 005	MMABC01_AF_000010
12	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000011	trf 006	MMABC01_AF_000011
13	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000012	trf 007	MMABC01_AF_000012
14	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000013	trf 008	MMABC01_AF_000013
15	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000014	trf 009	MMABC01_AF_000014
16	0002	PQR_76	MMABC01_MB_000015	trf 010	MMABC01_AF_000015

3

3
Voorbeeld van een concordantietabel.

Retourreisjes

Rachel benadrukt dat er aardig wat tijd overheen kan gaan voordat de automatische controle is voltooid. 'Dit is zeker het geval als de HD meerdere retourreisjes naar het scanbedrijf moet afleggen. Soms constateren we zo'n grove fout dat deze eerst hersteld moet worden voordat de kleinere fouten aan het licht komen. De HD moet dan terug naar het scanbedrijf voor herstel en wordt vervolgens opnieuw gecontroleerd. Dit komt gelukkig niet vaak voor, maar zorgt wel voor vertraging.'

Nadat de automatische controle is afgerond wordt de HD doorgeleverd aan de instelling voor de inhoudelijke controle. De automatische en inhoudelijke controle worden niet tegelijkertijd, maar na elkaar uitgevoerd. Het heeft namelijk geen zin om een inhoudelijke controle uit te voeren als het gescande materiaal niet consistent is. Bovendien moet worden voorkomen dat er meerdere half herstellende versies in omloop zijn. Hierdoor weten we zeker dat de instelling uiteindelijk dezelfde gecontroleerde scans bezit als die worden opgeslagen in het e-Depot.

Startgesprek

Voor een snelle verwerkbaarheid en een spoedig verloop is het van groot belang dat er duidelijke afspraken worden gemaakt. Daarom organiseert Metamorfoze voordat het scanproces start een afspraak met het scanbedrijf, de instelling, en een coördinator en technisch projectmedewerker van Metamorfoze. Tijdens dit startgesprek worden de afspraken tussen de instelling en het scanbedrijf nog eens goed onder de loep genomen. Er wordt gekeken of alle specificaties en processen goed op elkaar aansluiten. Daarnaast is uniformiteit bij het aanleveren van het gedigitaliseerde materiaal van belang. Een consequente mapstructuur en opzet van de concordantietabel bevorderen een snelle controle.

Rachel benadrukt dat de automatische controle steeds voorspoediger verloopt. 'We doen altijd hard ons best om de controles zo snel mogelijk te voltooien en doordat we steeds beter materiaal ontvangen gaat dat gelukkig ook.'

Mirjam Raaphorst

Correspondentie Jacobus van Looy online

De negentiende-eeuwse schilder en schrijver Jacobus van Looy (1855-1930) correspondeerde met veel andere schilders, schrijvers en kunstenaars uit zijn tijd.

Door de inzet van zijn weduwe zijn veel van zijn brieven, briefkaarten, telegrammen en ansichtkaarten bewaard gebleven. De collectie, die in het bezit is van de Stichting Jacobus van Looy, is met Metamorfoze-subsidie geconserveerd en gedigitaliseerd en te bewonderen via de website van het Geheugen van Nederland.

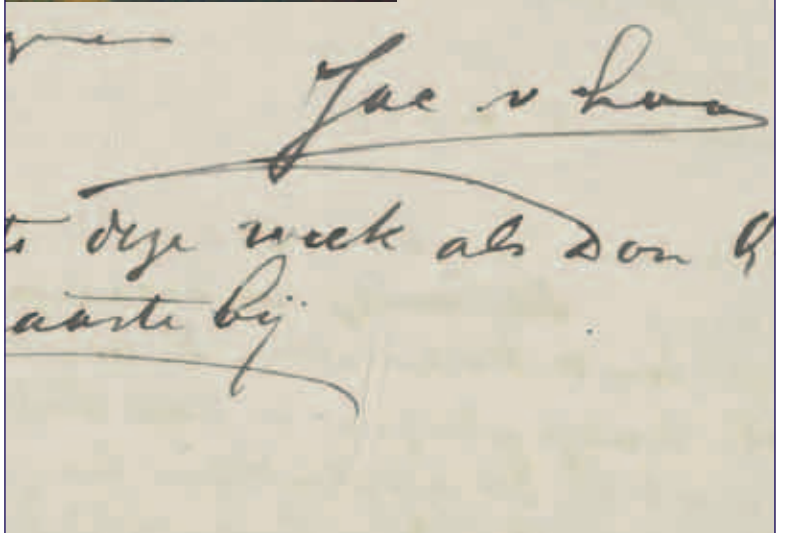
Van Looy behoorde tot de Tachtigers, een beweging die opriep tot vernieuwing van kunst en literatuur in Nederland. De gedigitaliseerde collectie bevat ook brieven van andere Tachtigers als Albert Verwey, Willem Kloos, Willem Witsen en Lodewijk van Deyssel. Samen geven deze de ontwikkelingen binnen de beweging goed weer.

- 1
Zelfportret van Jacobus van Looy (1896).
- 2
Brief van Jacobus van Looy aan August Allebé (29 augustus 1886).

Foto's: Stichting Jacobus van Looy.

1

2

De Holland-Amerika Lijn in oorlogstijd

OVER DE WERELDZEEËN

In de vroege ochtend van 14 mei 1940 werd Rotterdam gebombardeerd door de Duitsers. De schepen van de Holland-Amerika Lijn (HAL) die aan de Wilhelminakade lagen bleven niet gespaard. Van de vloot van de HAL waren op deze fatale dag slechts zes schepen binnen waarvan er twee, de *Statendam* en de *Boschdyk*, door brand verloren gingen. De overige vier schepen werden geconfisqueerd door de bezetters. De zestien schepen van de HAL die niet in de Rotterdamse haven lagen en dus niet in beslag werden genomen, hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan de oorlogsvoering. Sommige zijn zelfs ingezet als troepenschip voor de opbouw van de Amerikaanse basis in de Stille Oceaan.

Spectaculaire oorlogsreis

In het directiearchief van de HAL bevindt zich onder andere een rapport van kapitein Webster van het stoomschip de *Volendam*, met een verslag van haar eerste spectaculaire oorlogsreis. In augustus 1940 was het schip op weg van Engeland naar Canada met aan boord 335 kinderen, 271 volwassenen en 273 bemanningsleden. Het schip was het commandoschip in een konvooi van 36 schepen. Op 30 augustus, om elf uur 's avonds, werd het

schip door een torpedo getroffen. De kapitein besloot dat alle opvarenden het schip moesten verlaten. Eerst werden de kinderen en hun begeleiders geëvacueerd, daarna de vrouwelijke passagiers, vervolgens de mannelijke en tenslotte het grootste deel van de bemanning. Alle opvarenden konden het schip veilig verlaten en werden overgebracht naar drie te hulp gesnelde schepen.

Hectische tijd

De archiefstukken van de HAL uit de jaren 1940-1945 geven goed de hectische tijd weer waarin de directie en het bestuur van de HAL zich bevonden. Door het bombardement op 14 mei 1940 verviel Rotterdam als hoofdzetel van de HAL. Alle directeuren en commissarissen die zich in bezet gebied bevonden, traden af. Dit om te voorkomen dat de betrokkenen door de bezetters zouden worden gedwongen tot daden tegen het vaderland. De officiële vestiging werd verplaatst naar Willemstad op Curaçao. Hierdoor bleef het bedrijf op vrij Nederlands grondgebied gevestigd en kon het gebruikmaken van de lokale notaris en de fiscale voordelen.

Dagelijkse leven

Behalve het rapport van kapitein Webster bevat het directie-archief veel waardevolle getuigenissen van het dagelijkse leven op de zestien schepen van de Holland-Amerika Lijn. Ook geven de vele archiefstukken een beeld van een Rotterdamse rederij waarvan de vloot voor een groot deel gevorderd was door de Nederlandse Staat. Tot in detail wordt beschreven hoe de directieleden van de HAL het beheer en de exploitatie van de schepen uitvoerden in opdracht van de regering in ballingschap. Daarnaast is het één van de weinige bedrijfsarchieven van een Nederlandse rederij die compleet en volledig intact zijn gebleven tijdens de Tweede Wereldoorlog. Andere bedrijven lagen sinds mei 1940 stil waardoor de bedrijfsgeschiedenis meestal een hiaat heeft.

Schades

Doordat het archief overzee is geweest en een deel waterschade heeft geleden in de rampnacht van 1953 is het materiaal in slechte staat. Behalve schimmel teistert ook verzuring het archief. Met behulp van subsidie van Metamorfoze en Erfgoed van de Oorlog wordt het archief geconserveerd en gedigitaliseerd. De scans worden beschikbaar gesteld via de website van het Gemeentearchief Rotterdam.

■
Marg van der Burgh

Metamorfoze nieuws 02/10 4 | 5

- 1
Agentschap te Londen,
voorgevel Pall Mall (circa 1921).
- 2
Kantoor te New York,
24 State Street (circa 1920).

- 3
Het voormalige directiekantoor van
de Holland-Amerika Lijn in Rotterdam,
tegenwoordig beter bekend als Hotel
New York.

- 4
De *Zuiderdam* werd bij een Britse
luchtaanval in augustus 1941 zo zwaar
beschadigd dat het kapseisde en bijna
geheel uitbrandde.

Foto's: Gemeentearchief Rotterdam.

VERSLAG VAN EEN FEESTJE

Voor het eerst in zijn vijfjarig bestaan heeft de Werkgroep GezOnd (Gezamenlijk Onderzoek) zich gepresenteerd aan een groot publiek. Op 22 juni luisterden zo'n tachtig conserveringsdeskundigen, papierrestauratoren en andere belangstellenden naar een kort en pittig programma waarin de resultaten van het onderzoek door GezOnd werden belicht. Een feestje voor de onderzoekers Gerrit de Bruin (NA), Frank Ligterink (ICN) en Henk Porck (KB) en de deskundigen om hen heen die aan de onderzoeksprojecten bijdragen.

Toepasbare kennis

De Werkgroep GezOnd wil praktisch toepasbare kennis genereren door onderzoek in diverse richtingen. Door alle opties in kaart te brengen wordt het steeds beter mogelijk een optimale beslissing over conservering van documenten te maken. Het doel is het behoud van de duurzame en toegankelijke waarde van de collectie. Daarbij zijn drie vragen leidend: Is er een hoog uitgangrisico? Is er een effectieve behandeling voorhanden? Zijn er weinig neveneffecten van de behandeling te verwachten?

Snapshots

Na het welkomstwoord door programmamanager en dagvoorzitter Huibert Crijns begon de middag met een korte introductie van GezOnd door Gerrit de Bruin. Daarna volgde een serie snapshots. Deze minipresentaties gaven een indruk van lopende projecten: 'Actiegroep kwaliteit' (over een protocol voor uitbesteding van conservering) door Claire Phan Tan Luu, 'Neveneffecten van behandeling' door Henk Porck, 'Portable microfading techniek' door Frank Ligterink en 'Pollution pathway diagram' (over luchtzuivering) door Gerrit de Bruin.

1
[Anna Bülow.](#)

2
[Henk Porck.](#)

3
[Frank Ligterink.](#)

4
[Gerrit de Bruin.](#)

NIEUWE COLLEGA'S

In de afgelopen maanden is het Metamorfoze-team uitgebreid met drie nieuwe medewerkers.

Half juni is Hans Kors begonnen als technisch projectassistent. Hans studeert Book and Digital Media Studies aan de Universiteit Leiden en liep stage bij de UB Leiden. Zijn werkzaamheden bestaan onder andere uit het uitvoeren van de automatische controle en het bijhouden van de schijvenadministratie.

Begin september voegden twee coördinatoren zich bij het Metamorfoze-team: Jasper Faase en Berry Feith. Jasper was coördinator bij het programma Erfgoed van de Oorlog. Berry is ook werkzaam bij het KB-project Staten-Generaal Digitaal.

To box or not to box, that is the question...

Anna Bülow, hoofd Conservering van The National Archives in Kew, presenteerde de bevindingen van haar onderzoek naar het Waarderingsmodel Conserveringsonderzoek dat ze afgelopen winter voor GezOnd deed. In het vorige nummer van *Metamorfoze Nieuws* is daar aandacht aan besteed. De meest prikkelende conclusie, dat in een perfect geklimatiseerd magazijn het verpakken van boeken op een relatief korte termijn van pakweg honderd jaar weinig extra doet voor de levensduur, is voor *Metamorfoze* aanleiding om in de nabije toekomst het verpakingsbeleid onder de loep te nemen.

Inktvraatprognose

Totnogtoe werden beslissingen over inktvraatbehandeling genomen op basis van een analyse van het stadium van de inktvraat in een document. Samen met deskundigen uit het veld heeft Bureau *Metamorfoze* modellen ontwikkeld die de restaurator daarbij helpen. Frank Ligterink en Birgit Reissland van het ICN hebben een nieuwe aanpak ontwikkeld en presenteerden voor het eerst hun vinding. Met behulp van speciale software op de website www.inkcorrosion.org/prognosis is het mogelijk een voorspelling te doen over de staat van inktvraat in een individueel document over honderd jaar, en onder verschillende omstandigheden. Weliswaar is deze prognosetool geen behandelingsmodel, maar het is wel een hulpmiddel bij het nemen van beslissingen.

De grote belangstelling en enthousiaste reacties zijn voor *Metamorfoze* reden om vaker bijeenkomsten te organiseren waarop de Werkgroep GezOnd zijn onderzoeksresultaten presenteert.

Alexandra Daniëls

Webtentoonstelling Snouck Hurgronje

Op de website van de afdeling Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Leiden staat sinds kort een webtentoonstelling over Snouck Hurgronje. Diverse objecten, zoals foto's, boeken, brieven en diploma's, zijn op groot formaat te bekijken. Ze worden vergezeld door een begeleidende tekst. Een deel van de collectie Snouck Hurgronje wordt met behulp van subsidie van *Metamorfoze* geconserveerd en gedigitaliseerd.

Christiaan Snouck Hurgronje (1857-1936) was islamoloog en vanaf 1906 hoogleraar aan de Leidse universiteit. Hij reisde in 1884 naar Arabië om deel te nemen aan de pelgrimstocht naar Mekka. Hij bekeerde zich tot de islam en schreef het boek dat hem wereldberoemd maakte: *Mekka*. Snouck Hurgronje heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de verspreiding van kennis over de islam in Nederland.

1
Menukaart van Snouck Hurgronje's promotiediner, 1880.

2
Plaat uit de *Bilder-Atlas zu Mekka* met huiselijke objecten (1880).

Foto's: UB Leiden.

Digitale ontwikkelingen gaan snel, zeer snel. De afgelopen jaren zijn we van videoband naar DVD en blu-ray gegaan en van de iPod, iPod touch, iPhone naar de iPad. Op grote beurzen en bijeenkomsten in de hele wereld worden nieuwe ontwikkelingen op het gebied van software en hardware gepresenteerd en geïntroduceerd. Een beurs waar de meest recente ontwikkelingen op het gebied van fotografie centraal staan is CeBIT.

De nieuwste ontwikkelingen op de CeBIT-beurs

BOEKENWIPPEN EN MECHANISCHE VINGERS

CeBIT (Centrum der Büro- und Informationstechnik) is de grootste computerbeurs van Europa en vindt jaarlijks plaats in Hannover. In 2010 waren er meer dan 4000 exposanten uit 68 landen op ongeveer 450.000 vierkante meter. Van 2 tot en met 6 maart kwamen zo'n 350.000 bezoekers een kijkje nemen. De beurs werd geopend door de Duitse bondskanselier Angela Merkel en de Spaanse premier José Luis Rodríguez Zapatero.

Op de CeBIT-beurs worden nieuwe apparaten en toepassingen gedemonstreerd op het gebied van informatie- en communicatietechnologie. Bijvoorbeeld nieuwe type scanners, microfilm-scanners, microfilmplotters (dit zijn apparaten die digitale bestanden op microfilm kunnen zetten) en nieuwe of verbeterde document management software, zoals ocr-software en pdf-converters. Dit is voor de Koninklijke Bibliotheek, met al z'n digitaliseringsprogramma's, interessant. Daarom bezoekt elk jaar een groepje specialisten van de kb deze beurs.

De afgelopen jaren zijn er veel nieuwe ontwikkelingen geweest op het gebied van scanapparatuur. Vooral de scanners voor grote formaten zijn technisch aanzienlijk verbeterd. Ook is er de laatste jaren door diverse fabrikanten hard gewerkt aan de ontwikkeling van automatische boekscanners. Deze apparaten zijn vaak uitgerust met een verstelbare en verticaal op en neer bewegende boekenwip. Ook hebben deze scanners veelal een mechanische vinger of een handig persluchtsysteem waarmee bladzijden

automatisch kunnen worden omgeslagen. Om dit automatisch omslaan van de pagina's te testen nemen we regelmatig wat kleine boeken mee van verschillende papiersoorten en met verschillende papierdiktes. Deze praktijktestjes geven een redelijke eerste indruk van de werking en afstel mogelijkheden. Hierdoor kunnen we inschatten of het voor onze digitaliseringsprojecten handig is om gebruik te maken van deze scanners.

Naast het doen van testjes overleggen we ook met verschillende fabrikanten. Daarbij komt het hoe en waarom van onze technische wensen, zoals onder andere geformuleerd in de *Richtlijnen Preservation Imaging Metamorfoze*, uitgebreid aan bod. Deze uitwisseling van kennis is zowel voor ons als voor de fabrikanten belangrijk. Het is per slot van rekening essentieel dat de richtlijnen praktisch uitvoerbaar zijn en het commentaar van fabrikanten en ontwikkelaars helpt daarbij. Daarnaast is het voor een fabrikant zinvol om te weten wat de eisen van Metamorfoze precies zijn. Met die wetenschap kan een fabrikant vervolgens besluiten of het wenselijk is om zijn apparatuur of software al dan niet aan te passen of uit te breiden. Een goed voorbeeld hiervan is het nieuwe technische target: het Universal Test Target (UTT) dat de kb in samenwerking met fabrikanten zal gaan testen. Hierover volgt in een volgende nieuwsbrief meer.

■
Hans van Dormolen

SCHADEATLAS NU OOK IN HET ENGELS

Toen Metamorfoze in 2007 de *Schadeatlas archieven* publiceerde had niemand kunnen voorspellen dat het boekje zo'n hit zou worden. Het Bureau Metamorfoze werd overspoeld met aanvragen van zowel professionals als 'gewoon' geïnteresseerden en de exemplaren vlogen weg. Inmiddels is ook de voorraad van de tweede druk uit 2009 al voor een groot deel uitgedeed.

Vraag uit buitenland

Ook vanuit het buitenland bleek de vraag naar een dergelijk overzichtelijk hulpmiddel groot. Daarom besloten Metamorfoze en het Nationaal Archief om samen een Engelse vertaling van de schadeatlas te verzorgen, in samenwerking met The National Archives in Kew en The British Library in Londen.

Begin april werd het eerste exemplaar van de *Archives Damage Atlas. A tool for assessing damage* in Paramaribo gepresenteerd bij de opening van het nieuwe Nationaal Archief van Suriname. In deze Engelstalige versie van de schadeatlas wordt, naast de gebruikelijke schades, ook aandacht besteed aan specifieke tropische schades, zoals termietenschade, en materialen, zoals lontarbladen.

Gemeenschappelijk Cultureel Erfgoed

De *Archives Damage Atlas* werd voor het grootste deel gefinancierd vanuit het programma Gemeenschappelijk Cultureel Erfgoed (GCE). Het GCE-programma richt zich op al het materieel en immaterieel erfgoed dat Nederland deelt met landen waarmee het in het verleden een band heeft opgebouwd. Bijvoorbeeld op grond van handelsbetrekkingen van de VOC en de WIC, zoals Indonesië, Zuid-Afrika en Suriname. Het programma heeft kennisverspreiding op het gebied van conservering en restauratie hoog in het vaandel staan. Een groot voordeel van het verspreiden van de *Damage Atlas* is dat er internationale standaardisering komt in het benoemen van schades. Dit zal uiteindelijk de communicatie

De omslag van de *Archives Damage Atlas* met daarop een achttiende-eeuwse kaart van het Indonesische eiland Celebes.

tussen archieven op nationaal en internationaal niveau verbeteren. Meer informatie over het GCE-programma is te vinden op de website van Erfgoed Nederland.

Bestellen

De *Archives Damage Atlas* kunt u aanvragen bij het Nationaal Archief: mar.de.groot@nationaalarchief.nl of als PDF bekijken op de websites van Metamorfoze en het Nationaal Archief.

Archives Damage Atlas. A tool for assessing damage. Compiled by Peter van der Most, Peter Defize, John Havermans. Edited by Erik van der Doe. Den Haag, Metamorfoze, 2010. 144 p, ill. ISBN 978-90-811592-3-4

■
[Andrea Langendoen](#)

DAMAGED BOOKS

Bijna tegelijkertijd met de Engelstalige schadeatlas verscheen bij het Preservation Advisory Centre (PAC) van The British Library de publicatie *Damaged Books*. Dit handzame boekje beschrijft in 18 pagina's de meest voorkomende vormen van schade aan boeken en geeft in het kort aan welke maatregelen kunnen worden ondernomen. Het boekje is in PDF-formaat te downloaden via de PAC-website, evenals de andere, nuttige publicaties van het PAC: www.bl.uk/blpac/publicationsleaf.html

Caroline Bendix, *Damaged Books*. London, Preservation Advisory Centre, 2010. 18 pagina's illustraties. ISBN 978-0-7123-5097-6

Afbeelding boven:
Schade aangebracht door termieten.

Het archief van Johannes Le Francq van Berkheij

GEROEMD EN VERGUISD

1
Afbeelding van 'Strand en zeegezicht langs de Hollandsche Kust bij Katwijk aan zee' uit de *Natuurlyke historie*.

2
Het archief in depot.
Foto's:
Regionaal Archief Leiden.

Johannes Le Francq van Berkheij (1729-1812) was arts, natuuronderzoeker, dichter en pamflettist. Hij bracht in de jaren 1769-1779 de serie de *Natuurlyke historie van Holland* uit en vestigde daarmee voorgoed zijn naam in de wetenschap en in de Nederlandse geschiedenis. In 1773 werd hij benoemd tot lector aan de Leidse Universiteit. Een jaar later verscheen *Het verheerlykt Leyden*, dat vooral bij de burgerbevolking in de smaak viel, niet in de laatste plaats om het vaderlandslievende karakter ervan. Met behulp van Metamorfoze-subsidie wordt het archief van Le Francq van Berkheij, dat zich bevindt in het Regionaal Archief Leiden, geconserveerd en gedigitaliseerd.

Fulmineren

Le Francq van Berkheij schreef niet alleen talrijke gedichten, maar onderhield ook een uitgebreide correspondentie met geleerden en vrienden. Zelf overtuigd orangist, kon hij het vaak niet nalaten te fulmineren tegen politiek en godsdienstig andersdenkenden. Hij joeg hiermee meerdere personen, onder wie enkele goede vrienden, zodanig tegen zich in het harnas, dat deze een proces tegen hem aanspanden. De kosten hiervan liepen zo hoog op, dat Le Francq van Berkheij zich genoodzaakt zag zijn inmiddels wereldberoemde kabinet van naturaliën en zelfs zijn huis te verkopen. In de jaren daaropvolgend raakte hij in de vergetelheid en de man die eens zo geliefd was, stierf op hoge leeftijd onder armoedige omstandigheden.

3

3
Portret van Johannes
Le Francq van Berkheij door
J. Houbraken, 1771.

4

4
Gedicht over de ontvangst
van stadhouder Willem V op
19 September 1787.
5
Brief na de restauratie.

Metamorfoze nieuws 02/10/10 | 11

Belangstelling

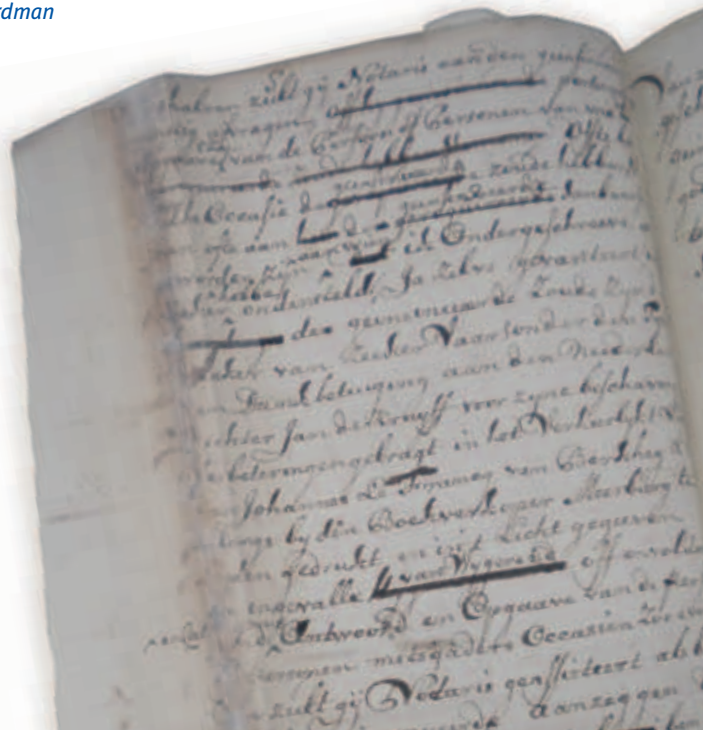
Hoewel naar zijn letterkundige werk tegenwoordig met heel andere ogen wordt gekeken dan in zijn tijd, mag het archief van deze geleerde zich in een toenemende belangstelling verheugen. Dit is vooral te danken aan de ruimere betekenis van zijn werk, dat behalve een *petite histoire* van Leiden in de tweede helft van de achttiende eeuw is, ook inzicht verschaft in het gedachtengoed van en de strijd tussen de orangisten en de patriotten. De frequente raadpleging van dit archief leidt onvermijdelijk tot een steeds sterker verval van het materiaal. Ook inktvraat is een vijand van het archief van Le Francq van Berkheij.

Gehavende boeken

De talrijke brieven die Le Francq van Berkheij ontving van diverse afzenders zijn grotendeels meegebonden in de 136 banden waaruit het archief bestaat. Hierin bevinden zich ook de gedrukte werken, krantenknipsels en illustraties van de geleerde. Daarnaast bevat het archief een portefeuille waarin ongeveer tweehonderd gehavende brieven zitten. De manier waarop gedrukt werk en talrijke brieven, vaak meermaals gevouwen, zijn ingebonden maakt zowel de band als de inhoud bijzonder kwetsbaar. Een intern uitgevoerd restauratietraject maakt dan ook deel uit van het Metamorfoze-project.

Het gehele archief is inmiddels beschreven in het GGC (Gemeenschappelijk Geautomatiseerd Catalogussysteem). Hierdoor zijn veel nieuwe beschrijvingen van de brieven nu via de catalogus toegankelijk. Ook alle overige stukken in de band zijn afzonderlijk beschreven. Binnenkort zullen de eerste delen worden gedigitaliseerd. De scans worden in 2012 via de site van het Regionaal Archief Leiden beschikbaar gesteld.

■
Ingrid Pot-Noordman

5

Metamorfoze is het Nationaal Programma voor het Behoud van het Papieren Erfgoed. Metamorfoze is een samenwerkingsverband tussen de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief en is een initiatief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ocw). Het programma bindt de strijd aan met verzuring en met andere vormen van autonoom verval, zoals inktvraat en kopervraat.

Voor meer informatie over het programma
 Koninklijke Bibliotheek
 Bureau Metamorfoze
 Postbus 90407
 2509 LK Den Haag
 T 070 3140 518
 E metamorfoze@kb.nl
 I www.metamorfoze.nl

Personalia auteurs
 Marg van der Burgh is projectmanager digitaliseringsprojecten bij het Gemeente-archief Rotterdam.
 Ingrid Pot-Noordman is bibliothecaris bij het Regionaal Archief Leiden.

Metamorfoze Nieuws
 ISSN 1387-084X, versijnt 3x per jaar
 Eindredactie
 Mirjam Raaphorst
 Redactie
 Erik van der Doe, Mirte Groskamp en Andrea Langendoen
 Vormgeving
 Studio Marise Knechtmans, Amsterdam
 Druk
 Drukkerij Mart.Spruijt, Amsterdam
 Fotografie
 Afdeling Optische Technieken van de Koninklijke Bibliotheek, tenzij anders aangegeven.

KB

nationaalarchief

1

2

3

Holland Papier Biennale 2010

Van collages tot verknipte boeken

Met papier kun je veel doen. Behalve als tekstdrager en verpakkingsmateriaal dient papier uitstekend als basis voor kunst. De diverse kunstwerken in Museum Rijswijk en CODA Apeldoorn zijn hiervan het bewijs. Tot 12 september vindt in deze musea de achtste Holland Papier Biennale plaats. Kunstenaars uit binnen- en buitenland stellen hier hun papieren creaties ten toon. Dit varieert van kleine voorwerpen netjes geplaatst in vitrines tot meer dan menshoge creaties hangend aan het plafond.

Op de biennale wordt dit jaar speciaal aandacht besteed aan sieraden van papier. Er zijn broches van verkreukelde, met was behandelde foto's te zien, maar ook hangers van gestapeld dun karton en armbanden van gekleurd en gelijmd papier. Daarnaast zijn er collages en sculpturen in diverse soorten en maten. Verschillende kunstenaars hebben een bestaand boek als uitgangspunt genomen en deze in een nieuwe context geplaatst door te snijden, knippen en krullen.

Naast gangbare papersoorten hebben de kunstenaars ook gebruik gemaakt van Japans papier en yupo, een synthetische papersoort. Verder is er werk van kunstenaars te bewonderen die hun eigen papier hebben vervaardigd van bijvoorbeeld vezels van de moerbeistruik en de bananenboom of in combinatie met materialen als linnen, metaaldraad en zelfs gevonden voorwerpen.

Voor meer informatie:
www.hollandpapierbiennale.nl

Mirjam Raaphorst

5

4

- 1 Zaalfoto (CODA).
- 2 Boukje Voet, Book VIII.
- 3 Zaalfoto (CODA).
- 4 Peter Clark, Schuits you.
- 5 Susanne Holzinger, Violet bark.